Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2024-69-4AD,16B,32
Rīgā

05.02.2025. Nr. 6-6/6

[personai A]
[e-pasta adrese]

Par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka informētību par tiesībām piedalīties kriminālprocesā un īstenot savas tiesības

Tiesībsargs saņēma Jūsu 2024. gada 17. oktobra iesniegumu (reģistrēts 17.10.2024 ar Nr. 1586) par nepamatotu īpašuma tiesību aizskārumu.

Ar tiesībsarga 2024. gada 14. novembra vēstuli, reģistrēta ar Nr. 6-4/39, tikāt informēta, ka tiesībsargs pieņēma lēmumu par pārbaudes lietas ierosināšanu par Jūsu kā kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka informētību par tiesībām piedalīties kriminālprocesā un aizstāvēt savas intereses un tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzības nodrošinājumu, pārsūdzot amatpersonu lēmumus par aresta uzlikšanu mantai. Ar minēto vēstuli tiesībsargs Jums arī lūdza sniegt papildu informāciju, ko ar 2024. gada 25. novembra iesniegumu (reģistrēts 26.11.2024 ar Nr. 6-8/249) Jūs tiesībsargam iesniedzāt.

Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs vērsās ar informācijas pieprasījumu pie Tieslietu ministrijas. Pēc iepazīšanās ar saņemto informāciju no Tieslietu ministrijas, Jūsu iesniegumam pielikumā pievienoto krimināllietas materiālu, kā arī tiesību aktu un tiesu prakses izpētes, tiesībsargs sniedz šādu atzinumu.

Faktiskie un juridiskie apstākļi

[1] Kā izriet no lietas faktiskajiem apstākļiem, tad 2023. gada 16. novembrī tika uzsākts kriminālprocess Nr. [..], aizturēts Jūsu dēls un kratīšanas ietvaros izņemts transportlīdzeklis [..] (turpmāk – transportlīdzeklis), kuram Jūs VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija" (turpmāk – CSDD) uzturētajā Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā esat reģistrēta kā īpašniece. 2024. gada 9. janvārī kriminālprocesā Nr.[..] Jūsu dēls tika atzīts par aizdomās turēto.

2023. gada 29. novembrī vērsāties pie procesa virzītājas ar iesniegumu, lūdzot atdot Jums piederošo transportlīdzekli, uz ko izmeklētāja 2023. gada 4. decembrī pieņēma lēmumu noraidīt Jūsu iesniegumu, jo notiek aktīva pirmstiesas izmeklēšana un veiktas procesuālās darbības ar izņemto lietisko pierādījumu – transportlīdzekli.

2023. gada 8. decembrī atkārtoti vērsāties pie procesa virzītājas ar iesniegumu, lūdzot atdot Jums piederošo transportlīdzekli, uz ko procesa virzītāja pieņēma 2023. gada 12. decembra lēmumu, nolemjot noraidīt Jūsu iesniegumu, to pamatojot ar līdzīgiem argumentiem kā iepriekš.

2024. gada 22. janvārī procesa virzītāja pieņēma lēmumu par aresta uzlikšanu mantai – transportlīdzeklim, ko 2024. gada 25. janvārī apstiprināja (Kurzemes rajona tiesas) izmeklēšanas tiesnesis. Minēto lēmumu Jūs 2024. gada 9. februārī pārsūdzējāt augstāka līmeņa tiesā (Kurzemes apgabaltiesā), kas ar 2024. gada 12. marta lēmumu izmeklēšanas tiesneša lēmumu atstāja negrozītu, bet Jūsu sūdzību noraidīja.

2024. gada 1. februārī procesa virzītāja, vadoties no Kriminālprocesa likuma 190. panta, lūdza Jums līdz 2024. gada 16. februārim rakstveidā sniegt atbildes uz izmeklēšanai interesējošiem jautājumiem saistībā ar Jūsu transportlīdzekli.

2024. gada 9. aprīlī iesniedzāt rakstveida liecību procesa virzītājai, kurā citstarpā lūdzāt lemt par aresta noņemšanu Jūsu transportlīdzeklim, uz ko saņēmāt procesa virzītājas 2024. gada 11. aprīļa lēmumu, ar kuru visi Jūsu pieteiktie lūgumi tika noraidīti. Par minēto lēmumu Jūs 2024. gada 17. aprīlī iesniedzāt sūdzību uzraugošajam prokuroram (Dienvidkurzemes prokuratūras prokuroram), kas ar savu 2024. gada 29. aprīļa lēmumu Jūsu sūdzību noraidīja. 2024. gada 3. maijā vērsāties ar sūdzību par uzraugošā prokurora lēmumu pie amatā augstāka prokurora (Kurzemes tiesas apgabala prokuratūras prokurors), kas ar savu 2024. gada 29. maija lēmumu Jūsu sūdzību noraidīja.

2024. gada 22. augustā vērsāties ar iesniegumu pie ģenerālprokurora, lūdzot izvērtēt radušos situāciju ar Jums piederošo transportlīdzekli, uz ko saņēmāt Ģenerālprokuratūras 2024. gada 30. augusta lēmumu, ar ko tikāt informēta, ka Jūsu sūdzība netiks izskatīta pēc būtības, jo esat pārsūdzējusi nepārsūdzamu lēmumu. 2024. gada 12. septembri atkārtoti vērsāties pie ģenerālprokurora, uz ko saņēmāt Ģenerālprokuratūras 2024. gada 20. septembra lēmumu, informējot par Jūsu sūdzības neizskatīšanu.

[2] Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 179. panta pirmā daļa paredz, ka kratīšana ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir telpas, apvidus teritorijas, transportlīdzekļa un atsevišķas personas piespiedu pārmeklēšana nolūkā atrast un izņemt meklējamo objektu, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka meklējamais objekts atrodas kratīšanas vietā. Tādējādi vēl pirms tiek lemts par aresta uzlikšanu mantai, personas īpašumtiesības var tikt aizskartas ar konkrēta objekta izņemšanu.

Attiecīgi KPL 361. panta pirmā daļa nosaka, ka, lai nodrošinātu procesuālo izdevumu un cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas piedziņu, iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas atdošanu pēc piederības īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas vai ar noziedzīgu nodarījumu saistītās mantas konfiskāciju un arī iespējamo mantas konfiskāciju kā papildsodu, kriminālprocesā uzliek arestu mantai. Arestu mantai var uzlikt, lai nodrošinātu iespējamo mantas īpašās konfiskācijas aizstāšanu Krimināllikumā noteiktajos gadījumos, kā arī lai nodrošinātu tādas mantas piedziņu, kuras izcelsme ir noziedzīga nodarījuma atklāšanai izmantoti valsts līdzekļi. Tādējādi mantas aresta mērķis ir nodrošināt kādu no normā uzskaitīto mantisko jautājumu risinājumu kriminālprocesā, vienlaikus nodrošinot, ka arestētā manta tiks saglabāta (KPL $361.^{1}$ panta pirmā un otrā daļa).

Saskaņā ar KPL $361.^{1}$ panta otro daļu, uzliekot arestu mantai, tās īpašniekam, valdītājam, lietotājam vai turētājam paziņo par aizliegumu ar to rīkoties vai to lietot, kā arī par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesībām. Ja nepieciešams, ķermenisku lietu izņem un nodod glabāšanā. Ja arests ir uzlikts mantai, kas pieder personai, kura kriminālprocesā neīsteno tiesības uz aizstāvību, personas procesuālais statuss ir nosakāms atbilstoši KPL $111.^{1}$ pantam, kas regulē kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības un pienākumus.

No tiesībsarga rīcībā pieejamiem lietas materiāliem secināms, ka kriminālprocesā Nr. [..] Jūs neesat persona, kas īsteno tiesības uz aizstāvību, bet gan persona, kuras īpašumtiesības tika aizskartas ar Jums piederošā transportlīdzekļa izņemšanu un secīgu aresta uzlikšanu.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. pantu tiesībsarga kompetencē ietilpst jautājumi, kas saistīti ar cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību aizsardzību, tostarp, sekmēt sabiedrības informētību un izpratni par cilvēktiesībām, kā arī par šo tiesību aizsardzības mehānismiem. Tiesībsargs atbilstoši savai kompetencei ir tiesīgs pārbaudīt tiesību aizsardzības mehānisma efektivitāti jautājumos, kas attiecas uz personas Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) nostiprinātajām tiesībām un no Satversmes izrietošajiem principiem.

Tiesībsargs šo pārbaudes lietu ierosināja par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka informētību par tiesībām piedalīties kriminālprocesā un aizstāvēt savas intereses un lēmuma par aresta uzlikšanu mantai pārsūdzības mehānisma efektivitāti. Līdz ar to turpmākais tiesībsarga vērtējums tiks sniegts par katru no minētajām sadaļām atsevišķi.

Tiesībsarga vērtējums par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka informētību par tiesībām piedalīties kriminālprocesā un aizstāvēt savas intereses

[3] KPL 111.[1] panta pirmā daļa paredz, ka, ja procesuālo darbību rezultātā ir ierobežotas vai atņemtas īpašnieka vai likumīgā valdītāja tiesības rīkoties ar mantu un ja šai personai nav šajā likumā noteikto tiesību uz aizstāvību, šīs mantas īpašniekam vai likumīgajam valdītājam personiski vai ar pārstāvja starpniecību pirmstiesas kriminālprocesā ir šādas tiesības [..]. Minētā procesuālā norma tika ieviesta, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvu 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā, ar mērķi nodrošināt aizskartajam mantas īpašniekam iespēju efektīvi aizstāvēt savas īpašumtiesības. Tādējādi KPL 111.[1] panta izpratnē trešā persona ir tā, kurai īpašumtiesības ir nostiprinātas likumā noteiktajā kārtībā vai kura apgalvo, ka viņai ir aizskartas īpašumtiesības uz mantu.[1]

No lietas materiāliem izriet, ka Jūs CSDD uzturētajā Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā esat reģistrēta kā kriminālprocesa Nr. [..] strīdus pamatā esošā transportlīdzekļa īpašniece. Līdz ar to Jums likumā noteiktajā kārtībā ir nostiprinātas īpašumtiesības uz transportlīdzekli, kam ir publiska ticamība (Ceļu satiksmes likuma 10. panta otrā daļa un 14.[1] panta desmitā daļa), un Jūs arī kriminālprocesa ietvaros apgalvojāt, ka ir aizskartas Jūsu īpašumtiesības uz transportlīdzekli.

[1] Senāta Krimināllietu departamenta 2023. gada [..] lēmuma lietā Nr. SKK-[D]/2023 7.4. punkts.

Līdz ar to tiesībsargam nerodas šaubas, ka Jums kriminālprocesā Nr. [..] ir aizskartā mantas īpašnieka statuss. Turklāt jāuzsver, ka šajā aspektā nav juridiskas nozīmes tam, kā procesa virzītājas ieskatā būtu klasificējamas Jūsu īpašumtiesības – nominālais īpašnieks vai faktiskais īpašnieks, jo īpašumtiesību ierobežošanas fakts pastāv neatkarīgi no tā, par ko liecina arī lēmuma par aresta uzlikšanu mantai nosūtīšana Jums kā šī transportlīdzekļa juridiskajai īpašniecei (KPL 361. panta devītā daļa). Arī tas, ka Jūs pratināja, ievērojot liecinieka pratināšanas noteikumus, atbilstoši KPL 151. panta trešajai daļai nemaina Jūsu kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka statusu. Turklāt lieciniekam saskaņā ar KPL 111. pantu nav nemaz tiesību iesniegt sūdzību par ar mantu saistītiem jautājumiem.

Tomēr kā izriet no Jūsu iesnieguma satura un krimināllietas dokumentiem, ko iesniedzāt tiesībsargam, Jūs par šādu statusu netikāt atsevišķi informēta.

[4] Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšanai atsevišķs lēmums nav nepieciešams. Statuss tiek iegūts ar brīdi, kad rīcība ar mantu ir atņemta vai ierobežota[2]. Senāts ir atzinis, ka arī tajos gadījumos, kad procesuālo darbību laikā izņemtai mantai nav uzlikts arests, bet tā ir iekļauta lietisko pierādījumu un dokumentu sarakstā, aizskartā mantas īpašnieka statuss attiecināms uz šo gadījumu, jo personas iespēja īstenot savas tiesības attiecībā uz mantu faktiski tika ierobežota.[3]

Ievērojot minētās atziņas attiecībā uz Jūsu konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem, tiesībsarga ieskatā Jūs aizskartā mantas īpašnieka statusu ieguvāt ar brīdi, kad 2023. gada 16. novembrī kratīšanas laikā tika izņemts Jums piederošais transportlīdzeklis. Savukārt procesa virzītājai par minēto faktu Jūs darījāt zināmu 2023. gada 29. novembrī, kad pirmo reizi vērsāties ar lūgumu atdot Jums piederošo transportlīdzekli.

[5] Satversmes 105. pants paredz, ka "ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību". Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta tāda Satversmes 105. panta interpretācija, kas paredz īpašniekam tiesības brīvi rīkoties ar savu mantu. Proti, Satversmes 105. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu ietver īpašnieka tiesības

[2] Meikališa Ā. 111.[1] panta komentārs. Grāmata: Krimināprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 381. lpp.
[3] Senāta Krimināllietu departamenta 2022. gada 6. septembra lēmuma lietā Nr. SKK 29/2022 11.3. punkts.

izmantot viņam piederošo īpašumu pēc saviem ieskatiem, kā arī gūt no tā labumu[4]. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka aresta uzlikšana ierobežo personas īpašuma tiesības un ir piemērojama kā līdzeklis īpašuma tiesību ierobežošanai līdz brīdim, kad stājas spēkā galīgais nolēmums.[5] Tiesībsarga ieskatā līdzīgu secinājumu var izdarīt arī attiecībā uz to brīdi, kad personai piederoša manta procesuālo darbību veikšanas (piemēram, kratīšanas) ietvaros tiek izņemta un tā nonāk valsts rīcībā, bez personas iespējām pār to valdīt.

Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) judikatūru aresta uzlikšana mantai, kas pret personu nav saistīta ar krimināLsoda piemērošanu vai notiesāšanu, ir uzskatāma par īpašuma izmantošanas "kontrolēšanu" Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Pirmā protokola 1. panta izpratnē, un tādējādi arī ar to saistītie procesi attiecas uz personas civilo tiesību un pienākumu noteikšanu Konvencijas 6. panta pirmās daļas izpratnē[6].

Līdz ar to aizskartajam mantas īpašniekam, kura īpašumtiesības kriminālprocesu veicošo amatpersonu rīcības rezultātā tiek ierobežotas, ir jānodrošina no Konvencijas 6. panta 1. punkta un Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietošās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Attiecībā uz pirmstiesas kriminālprocesu KPL 111.[1] pirmā daļa paredz, ka aizskartās mantas īpašniekam ir tiesības mutvārdos vai rakstveidā izteikt savu attieksmi pret pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz mantu, iesniegt pieteikumus vai sūdzības par amatpersonu rīcību vai lēmumiem attiecībā uz mantu un juridiskās palīdzības saņemšanai uzaicināt advokātu. Tāpat atbilstoši šā panta sestajai daļai aizskartais mantas īpašnieks ir tiesīgs pilnvarot jebkuru pilngadīgu fizisko personu savai pārstāvībai kriminālprocesa ietvaros. Tomēr, lai minētās tiesības tiktu efektīvi izmantotas, ir nepieciešams, lai persona, kuras īpašumtiesības tiek ierobežotas, tiek savlaicīgi informēta par savu statusu.

[5.1] Kā izriet no lietas materiāliem, tad procesa virzītāja nedz pirmajā reizē (04.12.2023.), atbildot uz Jūsu iesniegumu atdot Jums piederošo transportlīdzekli, ar ko faktiski informējāt, ka ir aizskartas Jūsu tiesības uz minēto mantu, nedz otrajā reizē (12.12.2023.) Jūs neinformēja par aizskartā mantas īpašnieka tiesībām. KPL šādu pienākumu procesa virzītājam uzliek tikai ar to brīdi,

[4] Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 14. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-62-03 6. punktu un Satversmes tiesas 2013. gada 24. oktobra sprieduma lietā Nr. 2012-23-01 15.2. punktu.
[5] Satversmes tiesas 2017. gada 8 .marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 24.2. punkts.
[6] Sk., piemēram, ECT 2016. gada 2. jūnija sprieduma lietā "International Bank for Commerce and Development AD and Others v. Bulgaria", pieteikuma Nr. 7031/05, 118.-125. punktu.

kad mantai tiek uzlikts arests, proti, atbilstoši KPL 361.[1] panta otrajai daļai, uzliekot arestu mantai, tās īpašniekam, valdītājam, lietotājam vai turētājam paziņo par aizliegumu ar to rīkoties vai to lietot, kā arī par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesībām. Savukārt citos faktiskos īpašumtiesību ierobežošanas brīžos šāds procesuāls pienākums procesa virzītājam ar likumu nav uzlikts un arī Tieslietu ministrija atbildē tiesībsargam norādīja, ka praksē šāda informēšana attiecas uz brīdi, kad mantai tiek uzlikts arests. Taču tiesībsarga ieskatā nav pamatoti šādu informēšanas pienākumu attiecināt tikai uz aresta uzlikšanas mantai brīdi, bet gan tas ir jāattiecina uz pirmo faktisko īpašumtiesību ierobežošanas brīdi. Lai gan KPL tiešā tekstā to neparedz, tiesībsargs nesaredz šķēršļus to procesa virzītājam īstenot, vadoties no KPL 111.[1] panta izpratnes par aizskarto mantas īpašnieku un Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā prasībām. Līdz ar to tiesībsargs vērsīsies Tieslietu ministrijā ar lūgumu šo jautājumu izvērtēt, lemjot par tiesību normu piemērošanas prakses stiprināšanu vai nepieciešamību to nostiprināt normatīvi.

[5.2] Taču arī vērtējot lēmuma par aresta uzlikšanu mantai saturu, tiesībsargs nekonstatē, ka tajā Jūs tiktu informēta par aizskartā mantas īpašnieka statusu, ar no tā izrietošajām tiesībām. Pēc būtības fakts, ka kriminālprocesā esat aizskartā mantas īpašnieka statusā, tika darīts Jums zināms tikai ar amatā augstāka prokurora 2024. gada 29. maija atbildi uz Jūsu 2024. gada 3. maija sūdzību.

[5.3] Vienlaikus svarīgi ir noskaidrot, vai šādas neinformēšanas rezultātā pēc būtības tika ietekmētas Jūsu aizskartā mantas īpašnieka tiesības. Kā redzams no tiesībsarga rīcībā pieejamiem kriminālprocesa materiāliem, tad Jūs jau ar 2023. gada 29. novembra iesniegumu un tam sekojošu 2023. gada 8. decembra iesniegumu aktīvi izteicāt savas pretenzijas par izņemto transportlīdzekli, lūdzot to Jums atdot, uz ko procesa virzītāja attiecīgi 2023. gada 4. decembrī un 12. decembrī pieņēma lēmumus Jūsu iesniegumus noraidīt, tostarp informējot par tiesībām šos lēmumus pārsūdzēt. Tomēr minētos lēmumus Jūs prokuratūrā nepārsūdzējāt un tiesībsargs neredz objektīvus šķēršļus, kas to Jums būtu liedzis. Arī 2024. gada 21. janvāra lēmumā par aresta uzlikšanu mantai, ko 2024. gada 25. janvārī akceptēja izmeklēšanas tiesnesis, tikāt informēta par tiesībām šo lēmumu pārsūdzēt, ko Jūs arī izmantojāt.

Savukārt jautājumā par to, vai Jūsu tiesības uz taisnīgu tiesu kādā veidā ietekmēja tas, ka netikāt pienācīgi informēta par tiesībām juridiskās palīdzības saņemšanai uzaicināt advokātu, tiesībsargs ņem vērā, ka nedz kriminālprocesu veicošām amatpersonām, nedz tiesībsargam sūdzības par šo aspektu neesat izteikusi. Turklāt pēc aresta uzlikšanas mantai Jūs aktīvi īstenojāt tiesības uz

pārsūdzību un arī vēlākā procesa laikā Jūs veicāt aktīvas darbības savu aizskarto īpašumtiesību novēršanā.

Līdz ar to tiesībsarga ieskatā, lai gan no vienas puses to varētu atzīt par šķērsli pilnvērtīgai tiesību izmantošanai**, tomēr kopumā tam nevarētu būt izšķirošas nozīmes Jūsu aizskarto tiesību aizstāvēšanā.**

[5.4] Papildus tiesībsargs secina, ka lēmumā par aresta uzlikšanu mantai procesa virzītāja izteica pieņēmumu, ka transportlīdzeklis ir ar noziedzīgu nodarījumu saistīta manta. Šajā sakarā procesa virzītāja sava lēmumā atsaucās gan uz KPL 356. panta piekto daļu, gan uz KPL 126. panta 3.[1] daļas pirmo teikumu. Saskaņā ar KPL 356. panta piekto daļu, ja tiek izteikts pieņēmums, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, procesa virzītājs paziņo personai, ka šī persona 45 dienu laikā no paziņošanas brīža var iesniegt ziņas par attiecīgās mantas izcelsmes likumību, kā arī informē personu par šādu ziņu neiesniegšanas sekām. Attiecīgi atbilstoši KPL 126. panta 3.[1] daļas pirmajam teikumam, ja kriminālprocesā iesaistītā persona apgalvo, ka manta nav uzskatāma par noziedzīgi iegūtu, pienākums pierādīt attiecīgās mantas izcelsmes likumību ir šai personai.

Līdz ar to ar lēmumu par aresta uzlikšanu transportlīdzeklim procesa virzītāja izteica pieņēmumu par transportlīdzekli kā ar noziedzīgu nodarījumu saistītu mantu, pēc kā Jums radās pienākums pierādīt šī transportlīdzekļa izcelsmes likumību. Kā savā 2024. gada 25. novembra iesniegumā paskaidrojāt tiesībsargam, tad procesa virzītāja lūdza Jums sniegt ziņas par transportlīdzekļa izcelsmes likumību ar savu 2024. gada 1. februāra pieprasījumu, ko pievienojāt sava iesnieguma pielikumā. No pieprasījuma redzams, ka atbildes Jums lūdza sniegt līdz 2024. gada 16. februārim, tomēr šajā pieprasījumā nav redzams, ka Jūs būtu brīdināta par šādu ziņu neiesniegšanas sekām. Sekas ziņu nesniegšanai ir noteiktas KPL 126. panta 3.[1] daļas otrajā teikumā, proti, ja persona noteiktā termiņā nesniedz ticamas ziņas par mantas izcelsmes likumību, šai personai tiek liegta iespēja saņemt atlīdzību par kaitējumu, kas tai nodarīts saistībā ar kriminālprocesā noteiktajiem ierobežojumiem rīkoties ar šo mantu. Kā tiesībsargam norādīja Tieslietu ministrija, tad personas interesēs ir ievērot šo 45 dienu termiņu ziņu sniegšanai, taču šis termiņš neatņem personai tiesības sniegt ziņas par mantas izcelsmes likumību visā procesa laikā.

Skatot likumā noteikto 45 dienu termiņu, atzīstams, ka no 2024. gada 22. janvāra lēmuma par aresta uzlikšanu līdz procesa virzītājas 2024. gada 1. februāra pieprasījumam ar tajā noteikto termiņu (2024. gada 16. februāris), tas būtu ievērots, ar nosacījumu, ja Jūs līdz 2024. gada

16. februārim vai kopējā 45 dienu laikā sniedzāt šo procesa virzītājas pieprasīto informāciju. Lai gan atbilstoši KPL 9. panta pirmajai daļai Jums ir pienākums izpildīt kriminālprocesa veikšanai pilnvarotās amatpersonas procesuālās prasības, tomēr informēšana par šādu ziņu neiesniegšanas sekām ir ne tikai procesa virzītāja pienākums, bet var arī ietekmēt šāda lūguma izpildi, apzinoties, ka tādējādi tiktu liegta iespēja saņemt atlīdzību par kaitējumu, kas nodarīts saistībā ar kriminālprocesā noteiktajiem ierobežojumiem rīkoties ar mantu. Vienlaikus tiesībsargs piešķir nozīmi apstāklim, ka 2024. gada 22. janvāra lēmumā procesa virzītāja, citējot KPL 356. panta piekto daļu, faktiski norādīja, ka par šādu ziņu neiesniegšanu ir paredzētas sekas, tālāk gan nepaskaidrojot tieši kādas (KPL 126. panta 3.[1] daļas otrais teikums).

Ievērojot minēto, ja procesa virzītājas 2024. gada 1. februāra pieprasījumā noteiktajā termiņā vai kopējā 45 dienu laikā pēc lēmuma par aresta uzlikšanu mantai iesniedzāt ziņas par mantas izcelsmes likumību, Jūs esat izpildījusi savu procesuālo pienākumu un Jums nedraud sekas par šādu ziņu neiesniegšanu. Tomēr, ja šādas ziņas minētajā termiņā objektīvu iemeslu dēļ neiesniedzāt, kam par pamatu ir arī Jūsu neinformēšana par šādu ziņu neiesniegšanas sekām, **tas tiesībsarga ieskatā norādītu uz Jūsu kā aizskartā mantas īpašnieka tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.**

[6] Ievērojot KPL 375. pantā nostiprināto izmeklēšanas noslēpumu, tiesībsargs nav tiesīgs aktīva kriminālprocesa ietvaros vērst procesa virzītāja uzmanību uz tādiem procesuāliem apsvērumiem, kas tiešā veidā pēc būtības ietekmē kriminālprocesā skatāmo tiesību loku – šajā gadījumā izņemto un arestēto transportlīdzekli, par kuru turklāt ir izteikts pieņēmums par kā ar noziedzīgu nodarījumu saistītu mantu. Līdz ar to par šajā pārbaudes lietā konstatētajiem apstākļiem esat tiesīga vērst procesa virzītāja un uzraugošā prokurora uzmanību, bet lietas nonākšanas tiesā gadījumā – KPL 59. nodaļas kārtībā vai vispārējā kārtībā – būsiet tiesīga vērst uz to tiesas uzmanību, kas būs kompetenta vērtēt šos apstākļus pēc būtības un lemt, vai un kā tie ietekmē procesa kopējo tiesiskumu un taisnīgumu.

Tiesībsarga vērtējums par lēmuma par aresta uzlikšanu mantai pārsūdzības mehānisma efektivitāti

[7] KPL 361. panta trešā daļa paredz, ka pirmstiesas procesā arestu mantai uzliek ar procesa virzītāja lēmumu, kuru apstiprinājis izmeklēšanas tiesnesis, bet iztiesāšanas laikā lēmumu pieņem tiesa. KPL 337. pantā noteikta kriminālprocesu veicošo un uzraugošo amatpersonu (izmeklētāja, prokurora, tiesneša) rīcības un lēmumu pārsūdzēšanas kārtība. Saskaņā ar KPL 337. panta otrās daļas 4. punktu sūdzību par izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ar kuru apstiprināts procesa virzītāja

lēmums par aresta uzlikšanu mantai, ir pārsūdzams augstāka līmeņa tiesā. Tādējādi KPL ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms, ko persona var izmantot, ja uzskata, ka arests mantai ir uzlikts nepamatoti vai prettiesiski. Savukārt atbilstoši KPL 337. panta otrās daļas 2. un 3. punktam sūdzību par izmeklētāja lēmumu iesniedz uzraugošajam prokuroram, bet sūdzību par prokurora lēmumu amatā augstākam prokuroram.

No tiesībsarga rīcībā pieejamiem krimināllietas Nr. [..] materiāliem redzams, ka 2024. gada 22. janvārī procesa virzītāja pieņēma lēmumu par aresta uzlikšanu mantai, ko 2024. gada 25. janvārī apstiprināja izmeklēšanas tiesnesis. Minēto lēmumu Jūs 2024. gada 9. februārī pārsūdzējāt augstāka līmeņa tiesā, kas ar 2024. gada 12. marta lēmumu izmeklēšanas tiesneša lēmumu atstāja negrozītu, bet Jūsu sūdzību noraidīja. Šis tiesas lēmums ir galīgais.

Tāpat redzams, ka 2024. gada 9. aprīlī iesniedzot rakstveida liecību procesa virzītājai, citstarpā lūdzāt lemt par aresta noņemšanu Jūsu transportlīdzeklim, uz ko saņēmāt procesa virzītājas 2024. gada 11. aprīļa lēmumu, ar kuru visi Jūsu pieteiktie lūgumi tika noraidīti. Par minēto lēmumu Jūs 2024. gada 17. aprīlī iesniedzāt sūdzību uzraugošajam prokuroram, kas ar savu 2024. gada 29. aprīļa lēmumu Jūsu sūdzību noraidīja. 2024. gada 3. maijā vērsāties ar sūdzību par uzraugošā prokurora lēmumu pie amatā augstāka prokurora, kas ar savu 2024. gada 29. maija lēmumu Jūsu sūdzību noraidīja. Šis prokurora lēmums lietā ir galīgais.

Tādējādi Jūs izmantojāt visas KPL paredzētās tiesību aizsardzības iespējas. Tiesībsargs atbilstoši savai kompetencei ir tiesīgs pārbaudīt šī tiesību aizsardzības mehānisma efektivitāti jautājumos, kas attiecas uz tiesībām tikt uzklausītam, tiesībām uz motivētu nolēmumu, kā arī tiesībām uz pārsūdzību. Tāpat atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta piektajai daļai tiesībsargs ir tiesīgs izvērtēt, vai pārsūdzības ietvaros ir ievērots no labas pārvaldības principa atvasinātais taisnīgu procedūru īstenošanas saprātīgā laikā princips.

[8] Pēc tiesībsarga rīcībā pieejamo krimināllietas Nr. [..] materiālu izpētes tiesībsargs nekonstatē, ka attiecībā pret Jums lēmuma par aresta uzlikšanu mantai un lēmuma par mantas aresta atcelšanas noraidīšanu pārsūdzības ietvaros būtu ierobežotas tiesības uz pārsūdzību. Ikvienu lēmumu Jūs KPL noteiktajā kārtībā varējāt pārsūdzēt bez jebkādiem ierobežojumiem.

[9] Attiecībā uz Jūsu tiesībām tikt uzklausītai un tiesībām saņemt motivētu nolēmumu tiesībsargs secina, ka 2024. gada 22. janvāra lēmums par aresta uzlikšanu mantai, ko 2024. gada 25. janvārī apstiprināja izmeklēšanas tiesnesis, un tam sekojošais Kurzemes apgabaltiesas tiesneses

2024. gada 12. marta lēmums, ir motivēti un katrā no tiem ir sniegta pienācīga argumentācija konkrētās pozīcijas pamatošanai.

No ECT judikatūras izriet, ka pienākums motivēt savu nolēmumu nav tulkojams tā, ka būtu pienākums detalizēti atbildēt uz jebkuru procesa dalībnieka argumentu, un pamatojuma detalizētība nolēmumos var atšķirties atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem un lēmuma būtības. Tomēr atbrīvojums no pienākuma atrunāt jebkuru procesa dalībnieka argumentu skatāms kopsakarā ar nosacījumu, ka nolēmuma pamatojumam jābūt tādam, lai procesa dalībnieki saprastu, ka to argumenti ir sadzirdēti. Tāpēc ECT norādījusi, ka nolēmumā noteikti būtu jāsniedz vērtējums tiem procesa dalībnieka argumentiem, kuri ir būtiski un/vai kurus procesa dalībnieks pats izvirzījis kā galvenos savas pozīcijas pamatošanai[7].

Tiesībsargs konstatē, ka Jūsu sūdzībā ietvertais situācijas juridiskais novērtējums par mantas likumīgo izcelsmi atšķiras no tiesas juridiskā novērtējuma. Tomēr fakts vien, ka Jūsu sūdzības pamatā esošie jautājumi nav atrisināti tā, kā Jūs to būtu vēlējusies, nenozīmē, ka nav sniegta atbilde pēc būtības. Judikatūrā ir atzīts, ka personas tiesības uz atbildes saņemšanu pēc būtības nav jāsaprot tā, ka personai sniegtā atbilde būs atbilstoša tās priekšstatam, kāda atbilde ir jāsniedz.[8] Personai ir tiesības nepiekrist sniegtajai atbildei, bet nav tiesību pieprasīt noteikta satura atbildi.[9] Iestādei ir pienākums sniegt saprotamas atbildes uz personas uzdotajiem jautājumiem, kuri ir iestādes kompetencē. Ir svarīgi, lai iestāde kopumā atbildētu uz personas uzdotajiem jautājumiem, tādēļ tas vien, ka iestāde nav sniegusi atsevišķu atbildi uz katru no jautājumiem, nevar būt par pamatu atzinumam, ka atbilde nav sniegta pēc būtības.[10]

Lai gan nozīmi varētu piešķirt apstāklim, ka līdz ar aresta uzlikšanu mantai un arī pirms tam Jūs netikāt pienācīgi informēta par savu aizskartā mantas īpašnieka statusu, tomēr tiesa šajā pārsūdzības procesā izvērtē, vai pastāv likumīgs pamats un nepieciešamība aresta uzlikšanai, nevis procesa virzītāja rīcības likumību. Turklāt kā tiesībsargs jau iepriekš secināja, tas pēc būtības neliedza Jums īstenot ar likumu nostiprinātās aizskartā mantas īpašnieka tiesības.

[7] ECT 2005. gada 24. maija sprieduma lietā "Buzescu v. Romania", iesnieguma Nr. 61302/00, 67. punkts un 2007. gada 28. jūnija sprieduma lietā Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg", iesnieguma Nr. 76240/01, 89. un 96. punkts.
[8] Sk. Senāta 2010. gada 26. novembra lēmuma lietā Nr. SKA-785/2010 8. punktu
[9] Sk. Senāta 2011. gada 17. marta lēmuma lietā Nr. SKA-367/2011 7. punktu un 2010. gada 26. novembra lēmuma lietā Nr. SKA-785/2010 6. punktu.
[10] Sk. Senāta 2009. gada 23. marta lēmuma lietā Nr. SKA-360/2009 10. punktu.

Savukārt daļā, kas attiecas uz procesa virzītājas lēmumu par mantas aresta atcelšanu noraidīšanu un tam sekojošo pārsūdzību prokuratūrā, tiesībsargs no vienas puses atzīst, ka tie lielā mērā nesniedz izvērstas atbildes uz Jūsu sūdzībās izvirzītajiem argumentiem par Jūsu transportlīdzekļa izcelsmes likumību un citiem ar to saistītiem aspektiem. It īpaši tas būtu attiecināms uz procesa virzītājas 2024. gada 11. aprīļa lēmumu un uzraugošā prokurora 2024. gada 29. aprīļa lēmumu. Tomēr no otras puses ir jāņem vērā, ka Jūsu lūgums atcelt arestu mantai tika iesniegts mazāk par mēnesi no Kurzemes apgabaltiesas tiesneses 2024. gada 12. marta lēmumu, ar ko Jūsu sūdzība par izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ar ko tika apstiprināts lēmums par aresta uzlikšanu mantai, tika noraidīta. Līdz ar to ir saprotami šo amatpersonu lēmumos paustie apgalvojumi, ka nav konstatējami KPL 366. panta pirmajā daļā minētie apstākļi mantas aresta atcelšanai.

Savukārt amatā augstāka prokurora (Kurzemes tiesas apgabala prokuratūras prokurora) 2024. gada 29. maija lēmumā jau izvērstāk tika paskaidrots, kādi apsvērumi ir pamatā mantas aresta saglabāšanai, kā arī tikāt precīzāk informēta par kriminālprocesuālo regulējumu attiecībā uz Jūsu statusu kriminālprocesā, iespējām nodot mantu glabāšanā un citiem apstākļiem.

Ievērojot iepriekšminētos apstākļus, tiesībsargs kopumā nekonstatē tiesību tikt uzklausītai vai tiesību uz motivētu nolēmumu pārkāpumu.

[10] Taisnīgu procedūru īstenošanas saprātīgā laikā princips ir cieši saistīts ar KPL ietvertajiem sūdzību izskatīšanas termiņiem. Atbilstoši KPL 343. panta pirmās un otrās daļas redakcijai, kas bija spēkā līdz 2024. gada 22. oktobrim, sūdzības, kurām šajā likumā nav paredzēti citi izskatīšanas termiņi, izskata 10 dienu laikā pēc to saņemšanas. Gadījumos, kad sūdzības pārbaudei nepieciešams iegūt papildu materiālus vai veikt citus pasākumus, pieļaujama sūdzības izskatīšana 30 dienu laikā, paziņojot par to sūdzības iesniedzējam. Līdz ar to maksimālais sūdzību izskatīšanas termiņš bija 30 dienas pēc sūdzības saņemšanas.

Pārbaudot tiesībsarga rīcībā pieejamos krimināllietas Nr. [..] materiālus, tiesībsargs nekonstatē ka kāda no amatpersonām vai institūcijām nebūtu ievērojusi minētos procesuālos termiņus.

[11] Ievērojot iepriekšminēto, **tiesībsargs nekonstatē pārkāpumus lēmuma par aresta uzlikšanu mantai un lēmuma par aresta atcelšanas mantai noraidīšanu pārsūdzības mehānisma efektivitātē.**

Tiesībsarga rekomendācijas

[12] Tiesībsarga likuma 25. panta pirmā daļa paredz, ka tiesībsargs pārbaudes lietu pabeidz ar lietā iesaistīto personu izlīgumu vai tiesībsarga atzinumu. Tā kā no pārbaudes lietas apstākļiem izriet, ka izlīgums lietā nav iespējams, tiesībsargs pārbaudes lietu pabeidz ar ieteikumiem.

Tiesībsarga likuma 12. panta 4. un 8. punkts nosaka, ka tiesībsargs, izskatot pārbaudes lietu sniedz iestādei ieteikumus un atzinumus par tās darbības tiesiskumu, lietderību un labas pārvaldības principa ievērošanu, savukārt Saeimai, Ministru kabinetam, pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu.

Ņemot vērā pārbaudes lietā secināto, tiesībsargs rekomendēs **Tieslietu ministrijai** aktualizēt tās KPL pastāvīgajā darba grupā jautājumu par savlaicīgu aizskartā mantas īpašnieka informēšanu jau ar pirmo faktisko īpašumtiesību ierobežošanas brīdi, lemjot par tiesību normu piemērošanas prakses stiprināšanu vai nepieciešamību to nostiprināt normatīvi.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu tiesībsarga atzinumam ir rekomendējošs raksturs.

Ar cieņu

tiesībsargs Juris Jansons